

Menandroksen sentenssien populaarifilosofian opillisista taustoista

Timo Sironen, FT, antiikin kielten ja kulttuurin yliopistonlehtori, historiatieteet, Oulun yliopisto

Jo arkaaisen ajan Kreikan runoudessa esiintyy moraalisia opetuksia, siis lähes 500 vuotta ennen Menandrosta, varsinkin ns. didaktisessa eli opetusrunoudessa mm. Hesiodoksella, Solonin ja Theogniksen elegioissa sekä jambografeista ainakin Arkhilokhoksella ja Semonideellä. Menandroksen (n. 342 – n. 292/290 eKr.) ajatuksia oli alettu koota jo keisariajan alussa, mm. kouluopetusta varten, aivan samoin kuin Dionysius Caton n. 300 jKr. kirjoittaman ja keskiajalla suosituimmaksi latinan oppikirjaksi tulleen vastavaanlaisen *Disticha Catonis* ”moraalikompassin” tapauksessa. Menandroksen *Γνωμαί μονοστιχοῖν* n. teksti, joka koostuu hieman yli 1000 rivistä muinaiskreikkaa, yhteensä 877 ajatusta, oli säilynyt lukuisissa papyruksissa, ostrakoneissa ja kirjoitustauluissa jo 1.–7. vs. jKr. Lisäksi on arabiannos jo 800-luvulta sekä muinaiskirkkoslaavinnot 1100/1200-luvulta. Editio princeps Joannis Laskaris Firenzessä 1494, melko pian Aldo Manuzion uusintapainos Venetsiassa, latinannoksia 1500-1600-luvuilla (mm. H. Grotius, H. Estienne ja R. Bentley). Tekstillä on ollut jälkivaikutusta vähintään 2300 vuotta mm. roomalaiskatolisille, ortodokseille, muslimeille ja protestanteille. Tuore editio on J.M. Edmonds 1961 (Leiden, E. J. Brill, englanninoksin). Tuorein tekstikriittinen editio on Siegfried Jäkelin *Menandri Sententiae e codicibus Byzantinis ductae*. Academia Scientiarum Germanica Berolinensis, Lipsiae 1964 (Teubner).

On otettava huomioon että kaikki ajatukset eivät ole Menandroksen päästä tai hänen komedioistaan. Menandros oli Aristoteleen oppilaan ja seuraajan Theofrastoksen oppilas ja ystävä Ateenan Lykeionissa, mutta tunsi yhtä hyvin myös ystävänsä Epikuroksen ja kyynikkoja – filosofisia vaikutteita on silti vaikea/lähes mahdoton löytää tekstissä, eikä vähiten yksittäisten säkeiden kontekstittömyyden vuoksi. Silti 172 ajatukselle eli hieman alle 20% voinee pitää enemmän tai vähemmän mahdollisena kyetä arvelemaan alkuperää; näistä eniten voisi liittyä Theofrastoksen (66 kpl), lähes yhtä monta Epikuroksen (60 kpl), kolme kertaa vähemmän Aristoteleen (23 kpl) sekä vähiten stoalaisten (12 kpl) ja kyynikoiden (10 kpl); mukana on muutama skeptikoihin viittaava ajatus sekä myöhemmiltä ajoilta jopa kristillisiä ajatuksia.

Keskeisimpiä teemoja sentensseissä ovat mm. nainen hyvässä ja pahassa, avioliitto (<Theofrastos?), ystävyys (< mm. Epikuros), kasvatusta, onni, lurjuus, lääkärit, hyveen ylistys, vihan ja puheen hillintä, jumalten ja vanhempien sekä lakien kunnioittaminen ynnä ahkeruus – hyödyllisiä neuvoja sielulle.